

DÜNYA KÜTÜPHANECİLİK LİTERATÜRÜNDEN ÖZETLER

Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, bu sayısından itibaren, kütüphanecilerimize dünya kütüphaneciliğindeki gelişmeleri izlemek, kütüphanecilik alanındaki yeni anlayış ve eğilimleri öğrenmek imkânını sağlayacak olan ve «DÜNYA KÜTÜPHANECİLİK LİTERATÜRÜNDEN ÖZETLER» başlığını taşıyan yeni bir bölüm sunmaktadır. Ankara Üniversitesi DTCF Kütüphanecilik Bölümü öğrencileri tarafından, uluslararası nitelikteki kütüphanecilik indeksleri taranmak suretiyle tesbit ve tercüme edilen bu özetlerin yararlı olacağına inanıyoruz. TKDB, bu konuda emeği geçeceklerle teşekkür etmeyi ödenmesi gerekli bir borç bilir.

Bibliyografik künye ile ilgili açıklama : Özetlerin altında yer alan künyeler iki ayrı unsuru ihtiva eder. Noktalı virgülle ayrılmış olan bu iki unsurdan ilki, sırasıyla, makalenin yazarı, yayımlandığı yer, cilt, sayı ve tarihle, sayfa numaralarını, diğeri ise özetin Library Science Abstracts (LSA) te verildiği cilt, sayı (fasikül), tarih ve aldığı künye numarasını işaret eder.

KÜTÜPHANECİLİK

★ Süreli yayımlar

H. Allan Whatley, Stechert-Hafner Book News XIX (5. 1965), 49 - 51. ss.; LSA XVI (2. 1965), 15204.

Yazı, özetleme ve indeksleme hizmetlerini; bu arada elden geçirilen periyodiklerin nitelik ve niceliğini eleştirir. L.S.A. da listesi verilen kütüphaneciler derneği, milli, özel, üniversite, çocuk ve okul kütüphaneleri, kütüphanecilik okulları ve kütüphanecilik bilimi ile ilgili özel konulardaki 223 periyodikten kısa analizler yapar. Kütüphane derneklerinin yayımları 2 kategoride toplanır :

1. Bilimsel değeri haiz olanlar,

2. Haber bültenleri,

İngilizce periyodikler iki tipe ayrılmışlardır.

1. Orijinal görüş, araştırma, enformasyon teorisi, dokümantasyon sistemleri ve değişik tiplerdeki araştırmalarla ilgili olanlar.

2. Kütüphane tavsifleri, personel problemleri, kütüphane eğitimi ile ilgilenenler.

Her iki grup için örnekler ve tavsiye edilecek eser zikredilmiştir.

Ü. TUNÇYUREK

KÜTÜPHANECİLİK EĞİTİMİ

★ Batı Almanya

ILSE Reichel, Bücherei und Bildung XVII (3, 1965), 126 - 130-ss.; LSA XVI (2, 1965), 15185.

Berlin Kütüphanecilik Okulu'nda, 1963 den itibaren eğitimin haftalık teorik ve pratik çalışmaları kapsayan bir karışım halinde yürütülmesinden vazgeçilmiştir. Uzun bir süredir alâka, kütüphane eğitiminin belli başlı yönleri üzerinde toplanmıştır. İlk dönem kütüphaneciliğin temel teorisini, ikinci dönem ise halk ve bilim kütüphanelerinin

deki pratik eğitimi kapsar. Pratik eğitim daha ileri şekliyle üçüncü dönemde, talebinin çalışmayı arzuladığı tipte bir kütüphanede yapılır. Bu devrenin bir köy veya il kütüphanesinde geçirilmesi mümkündür. Son dönemde teorik öğretim üzerinde durulur ve bütün imtihanlar kurs sonunda yapılır.

O. TUNÇYUREK

★ Finlandiya

Eila Seppälä. Adult Education in Finland. IV (1, 1967), 10-14-ss.; LSA XVIII (3, 1967), 67/594.

Finlandiya'da full-time kütüphanecilik eğitimi 1920 yılında üç aylık kurslar halinde başladı. 1924, 1930, 1934, 1937 ve 1941-42 yıllarında da bu çeşit kurslar açılmıştı. 1945 senesinde bu eğitim Helsinki'deki Sosyal İlimler Fakültesine nakledildi. Bu fakülte de 1960 yılında Tampere'e taşındı ve 1966'da Tampere Üniversitesi adını aldı. Bu eğitim, hem normal fakülte öğretimi gören üniversiteye kaydolmuş talebelere, hem de belediyeçilik, vergi idaresi, sosyal kalkınma ve sosyoloji konularındaki kurslara iştirak eden üniversite dışı öğrencilere verilmişti. Her iki grup kütüphanecilik talebeleri bu eğitimi devamlı olarak görürler. Okula her yıl 40-60 talebe alınır. 1965 yılına kadar, kütüphane idaresi, kitap tarihi, edebiyat tarihi, bibliyografya ve kütüphane tekniği gibi beş ders okutulmuştu. Talebelerin okula başlamadan önce, yetişkinlerin eğitimi ve edebiyat tarihi konularında yeterli derecede bilgiye sahip olmaları ve uygun görülen bir kütüphanede altı ay staj görmeleri şart koşulmuştu. 1961 yılında halk kütüphanelerinde ve araştırma kütüphanelerinde çalışan personele ana bilgilerin verilebilmesi için kurs sisteminde bir değişiklik yapıldı. Bunu takiben kütüphanelerde mekanizasyon tekniği ve elektronik makineler sistemi hakkında bilgi vermek üzere yeni kurslar açılacaktır. Bugünkü kurslarda sekiz tane mecburi ders okutulmakta olup, bunlara ilâveten üç adet de yardımcı ders vardır ve bunlardan birisi şimdiye kadar hiç görülmemiş olan «kütüphanenin tanıtılması ve halkla ilişkiler» konusundadır. Bundan başka talebeler; birisi «yetişkinlerin eğitimi» gibi iki genel eğitim konusu daha okumaktadırlar. Bir çok talebeler bu derslere diploma alana kadar devam ederler. Talebelerin üç yabancı dil bilmesi ve yarım saatte ortalama 3000 hatasız tuş vuracak kadar daktilo yazma kapasitesine sahip olmaları gerekir. Bu kurslar üç devre içinde tamamlanabilir; fakat dört akademik sene içinde bitirilmesi mecburidir. Hakikatte bu kütüphanecilik kursları üniversite mezuniyetine eşittir ve kütüphanecilik artık bu kategori içinde düşünülmeğe hak kazanmıştır.

S. SUNER

★ İngiltere

John H. Jones. Libr. Assn. Proc. Publ. Libs. Conf. (1966), 30-37. ss.; LSA XVIII (1, 1967), 67/18.

İş Başında Eğitim :

Seçim ve eğitim problemleri çeşitli şekillerde ortaya çıkar. Kütüphaneleri ilgilen-direnleri, gerek değişen şartlara ayak uydurabilmek, gerekse terfileri için tekrar eğitimleri icabeden meslekten yetişmemiş genç personelden, tecrübeli meslekten yetişmişine kadar hepsi 6 ana gurupda toplanabilir. Broşürde, organizasyonun mahiyeti hakkında temel bilgilerle doğrudan doğruya okuldan gelenler için noktaları tekrarlayacak ve genişletecek olan kursda takibedilebilir.

Her yıl Hertfordshire County (bölge) kütüphanesine gelen çok sayıdaki kursiyer, bir senelik başlangıç eğitiminden sonra kütüphaneye asil olarak alınır. Kursu tamam-

laduktan sonra 2 yıl gibi kısa bir zaman için meslekt bir göreve yönelirler. Kursiyerler, yılın üçte birini kütüphanenin 3 ana bölümünde; merkez, şube ve kolej kütüphanelerinde geçirirler. Eğitimin sahası gösterilmiştir. Kurs bir şahsın, tercihan bunları iyi bilen birinin kontrolü altında olmalıdır. Yeni yetişen ve tecrübeli meslek personeli ilgilendiren sorunlar kısaca tartışılmıştır.

N. TOZAN

KUTUPHANECİLİK YASALARI

★ A.B.D.

H. Kenneth Jackson. Texas Libraries XXVIII (3, 1966) 102-104-ss.; LSA XVIII (1, 1967), 67/42.

«Başkan Johnson, 1966'da, 260 milyonu kütüphane inşaatı, 180 milyon kitap ve diğer materyallerin temini ile sair ihtiyaçlar için ayrılmış toplam 610 milyon dolarlık harcamayı öngören kanunu imzalarlarken, bir diğer hususu da işaret ediyor. Başkan'a göre; «gelecekte daha etkili ve yeterli bir kütüphane sistemi kurabilmek için Milli bir Kütüphane Komisyonu teşkili gerekecektir.»

★ Finlandiya

Velkko Junnila. REOL VI (1, 1967), 41-52. ss.; LSA XVIII (3, 1967), 67/690.

İlk Finlandiya Halk Kütüphanesi sistemi kurulduğu zaman, her okul bölgesinde en az bir halk kütüphanesi kurulması öngörülmüştü. Bugün Finlandiya'da 6000 okul bölgesi mevcuttur. Son yıllarda bu sayıyı artırmak için hiç bir gayret sarfedilmemişse de, meselâ bookmobile'ler gibi araçlar kullanılmak suretiyle bunların faaliyet sahalarını artırmaya önem verilmiştir. Yeni halk kütüphanesi kanunu 1 Nisan 1962 tarihinde yürürlüğe girmiş ve 1961, 1963 ve 1965 istatistiklerinden istifade edilerek 5 yıllık devre içinde etkileri incelenmiştir. Bu süre içinde taşra belediyelerinin kütüphane harcamalarında % 178, kitap stoklarında % 54, nüsha adetlerinde % 44 artma olmuş ve personel masraflarında % 91 oranında bir yükselme meydana gelmiştir. Kasaba ve şehir kütüphaneleriyle ilgili rakamlar düşük bir artış göstermekle beraber, önceleri oldukça yüksek bir seviyede bulunuyordu. 1965 senesinde bu kütüphanelerde fert başına düşen kitap adedi taşra kütüphanelerindeki kitap sayısından sadece % 10 daha fazlaydı. Fakat bu oran nüsha sayısı itibariyle taşra kütüphanelerindeki kitap sayısının iki misli kadardı (adam başına düşen kitap sayısı 2.95 e karşı 6.11 di). Üç bölge merkez kütüphanesi faaliyete geçmiş olup, sayılarının artacağı ümit edilmektedir. Bütçelerinin % 90 ı devlet yardımı olan hastahane kütüphanelerinin gerek adetlerinde ve gerekse faaliyet sahalarında büyük artış olmuştur. Göze, kulağa hitap eden malzemelerin devlet yardımlarıyla alınması sonucu, çok sayıda müzik kütüphaneleri kurulmuştur. Yeni kütüphane binalarının inşaatı, yetkililerin tahsisat vermekte çıkardıkları zorluklar yüzünden pek kolay olmamışsa da, bazı binalar devlet yardımı almaksızın inşa edilmiştir. Halihazırda Finlandiya'da 20 tane modern bookmobile olmasına rağmen, kanuna göre bunlar sadece belediye hudutları içinde hizmet gömeğe mecbur olduklarından, bir çok küçük bölgeler böyle bir hizmet tesis etme imkânından yoksundur.

S. SUNER

KUTUPHANELER

★ Gelişmekte olan ülkelerde

Robert B. Downs. Law Lib. J. LVII (4, 1964), 377-382, ss.; LSA XVI (2, 1965), 15205.

Makale, Türkiye, Afganistan, Meksika ve Güney Amerika'daki kütüphane şartlarını gözden geçirir. Diğer alanlarda büyük gelişmeler kaydedilmesine rağmen, Türkiye'de Amerika ve İngiltere'de olduğu şekilde halk kütüphaneleri mevcut değildir. Kütüphaneler genellikle kitap depoları halindedir ve kütüphaneci çoklukla aksesyona göre düzenlenmiş olan deposunun demirbaşından sorumlu tutulur. Az sayıda meslekten yetişmiş kütüphaneci vardır ve maaşlar düşüktür. Üniversite kütüphaneleri, kitapları dağıtılmış ve kullanılmaz hale getirilmiş olmanın sıkıntısını çekerler. Maamafih ümit verici belirtiler vardır. Bunlar, 1955'de Ankara Üniversitesinde kurulan kütüphanecilik bölümü, 1948 de Ankara'da kurulan Türk Millî Kütüphanesi ve yine Ankara'daki Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nin modern kütüphanesidir. Afganistan'ın millî kütüphanesi yoktur; halk ve okul kütüphaneleri de hemen hemen mevcut değildir. Kabil Üniversitesi dağınık fakülte kütüphanelerini biraraya toplayıp, kitaplarını elverişli hale getiriyor. Bir Afgan millî kütüphanesi plânlama safhasındadır. Güney Amerika'da kütüphanelerin gelişimi genellikle yetersizdir. Fakat Rio'da başlıca görevleri bir millî toplu katalog hazırlamak, bibliyografyalar yayınlamak ve müşterek kataloglama hizmeti vermek olan bir Brezilya Bibliyografya ve Dokümantasyon Enstitüsü vardır. Netice olarak, gelişmekte olan ülkelerin problemlerinin çözümünün kuvvetli bir mesleki eğitim görmüş kitle ile sağlanabileceği söylenmektedir.

U. TUNÇYUREK

★ Rusya'da

V. V. Serov. Biblioteki SSSR (31, 1966), 3-15. ss.; LSA XVIII (1, 1967), 67/41.

«Rusya'da, 2 milyar aşan kitap ve diğer materyale sahip 382.000 kütüphane bulunmakta, bunlardan her yıl 105 milyon okuyucu faydalanmaktadır. 1959'da, kütüphanelerin geliştirilmesi konusunda alınmış kararı takiben, bu ülkede her tipteki kütüphaneye devam edenlerin sayısı 8 milyon artmıştır. Halen kütüphaneler, ailelerin % 90 tarafından kullanılmaktadır. Son onbeş yıl zarfında büyük önemi haiz 30 yeni kütüphane tesis edilmiştir. Bunlardan, ikisi kitap depolarını müştereken kullanır. 1965 de ise, on yeni bölge kütüphanesi binasının yapımına başlanmıştır. Bugün Rusya'da, sayısı 212.000'e varan merkezi; 150.000 civarında şube ve iare servisi, ayrıca, halk ve sendika kütüphanelerine bağlı seyyar kütüphane mevcuttur. Nüfusun % 50 sinden fazlasını teşkil eden 70 milyona yakın kitle kütüphanelerden yararlanır. Halk kütüphaneleri ile sendikalara bağlı olanlarını, nüfusun % 38 ini teşkil eden 48 milyon insan kullanmıştır. 1964 de, Rusya'nın çeşitli bölgelerinde kütüphane şartları gelişmiş, örneğin halk kütüphanelerinin sayısında 97, okuyucu sayısında 774.000, materyal sayısında 23 milyon, basımda 22 milyon, çocuk kütüphanelerinin sayısında 45 artış kaydedilmiş, 500.000 genç yeni okuyucu kazanılmış ve gençlik literatürü 1.5 milyonluk bir tiraja ulaşmışsa da bazı bölgelerle ilgili istatistikler yukarıdakiler kadar tatminkâr değildir. Nitekim Sovyetler, bazı bakımlardan, Ukrayna, Latvia ve Estonya'dan geridedir. Kütüphane hizmetlerinde görülen eksiklikler şu faktörlere bağlanıyor: a) Kütüphane sayısının azlığı ve dağılıştaki eşitsizlik, b) özellikle taşrada, kitap seçiminin yetersiz kalışı, c) pek çok bölge ve köy kütüphanesinde okuma salonunun bulunmaması, d) bütçe darlığı,

Mevcut kütüphanelerden 7000 den fazlasının tatminkâr durumda olmadığı bilinmektedir. Gerek çevre ile yakın temas kurulamaması ve tanıtmaya işine önem verilmesi, gerekse, okuyucu sayısının fazla olduğu yerlerde sağlanan hizmetin bugünkü talepleri karşılamaması sebebiyle, halk kütüphanelerinin çoğunun depoları tam mânâsıyla kullanılmamaktadır.

Rusya'nın hazırlığı, ortalama olarak 1000 nüfusa 1 kütüphanedir (2000 kişiye 1 halk kütüphanesi; şehirlerde 4100, köylerde 1270 nüfusa 1 kütüphane). Halk kütüphanesi depoları, nüfusu teşkil eden her şahsa 4-5 veya bir okuyucuya 11-12 kitap düşecek kapasiteye sahiptir. Daha, 6-7000 köy, şehir ve çocuk kütüphanesine ihtiyaç olduğu anlaşılıyor. Bunlardan 306 sı, 1965 de açılmıştır. Okul kütüphanelerinin yarıya yakın kısmı 250 civarında kitaba sahip bulunmakta ve bazı yerlerdeki kütüphane sayısı 10 ilâ 15 arasında değiştiği halde bunlar sadece 5-10000 kişilik bir topluluğa hizmet vermektedir. Kültür Bakanlığının yönetimindeki köy kütüphaneleri adil olmayan bir dağılım gösterir. 1962'de, halk kütüphanesi sistemlerini yeniden düzenleme amacıyla hazırlanan bir plân sadece bir kaç bölge tarafından uygulanabilmiştir. Bununla beraber, Ulyanov bölgesindeki kütüphaneleri yeniden organize eden grubun edindiği tecrübeler 1965'de bütün bölgelerin istifadesine verilecektir.

Daha etkili bir ideolojik liderlik vasfı kazandırma bakımından özel bölümler ve mühim şehirlerde, merkezi gençlik kütüphanelerine ihtiyaç vardır. Köy kütüphaneleri, okuyucunun alakasını gerektiği şekilde karşılamak için, kitap seçiminde daha fazla yardıma muhtaçtır. Kütüphanelerdeki fazla materyalleri mübadele ve kütüphaneler arası iare faaliyeti genişletilmelidir (Meselâ Klinin'de, 700.000 kitap mübadele edildiği kaydediliyor). Okuma yeteneğinin daha aktif şekilde geliştirilmesi şarttır ve yaratıcı literatürün önemi, özellikle gençler üzerindeki etkisi yönünden, ihmal edilmemek gerekir. Kütüphanenin çevreye yönelttiği hizmetler, bireye verilen hizmet ve rehberlik faaliyetini aksatmamalıdır.

1965'de alınan karar, endüstriyel, zirai ve teknik gruplara verilen hizmetlerin geliştirilmesi lüzumunu üzerinde de kuvvetle durmuştur. Bölge kütüphaneleri, hizmeti, bilim ve teknik alanında çalışan uzmanların ihtiyaçlarına uygun hale getirecektir. Kütüphanelerin ideolojik faaliyetleri, ilgili diğer organizasyonlarla işbirliği halinde yürütülecektir. Gerekli niteliğe sahip personel, mektupla kütüphanecilik kursları almak için teşvik edilecektir. Son 6 yıl içinde Sovyetler Birliği'ndeki kütüphanelerde 900 kişilik bir personel artışı olmuştur (1965'de 300). Bilhassa bölge kütüphanelerinde, yetişkin ve çocuklara verilen hizmetlerin geliştirilmesi için, daha fazla personele ihtiyaç vardır.